

RINGERIKE KOMMUNE
Postboks 123 Sentrum
3502 HØNEFOSS

Vår ref.: 605715/2023 - 2023/49094

Deres ref.: 23/9429

Dato: 05.10.2023

Ringerike kommune - Eikli skole - gbnr 38/37 - Osloveien 2 - Eikli - uttalelse til dispensasjonssøknad vedrørende søknad om tillatelse til riving

Vi viser til henvendelse fra Ringerike kommune den 05.09.2023. Vi viser også til tidligere uttalelse fra Viken fylkeskommune datert 14.07.2023

Saken gjelder

Kommunestyret i Ringerike kommune vedtok den 22.06.2023 å rive Eikli skole. Det foreligger nå dispensasjonssøknad om tillatelse til riving.

Planstatus

Gjeldende reguleringsplan er områdeplan for Hønefoss sentrum (2019). Eikli skole ligger innenfor felt B/T3 og B/T1 (arealformål byggeområde bolig/tjenesteyting).

Eikli skole 1916 (postkort)

KULTUR Bygningmiljø og landskap

Postadresse: Postboks 220, 1702 SARPSBORG

Besøksadresse: Galleri Oslo Schweigaards gate 4, 0185 OSLO

Telefon: 32 30 00 00

E-post: post@viken.no

Internett: www.viken.no

Org.nr.: 921693230

Beskrivelse

Eikli skole ligger like sør for Kvernbergsund bru og vis-à-vis Ringerike rådhus. Skolen ligger mellom Osloveien og Storelva.

Eikli skole består av tre bygninger som er forbundet med en vestibyle. Den gamle skolen er oppført i 1914 mens klasseromsfløyen er oppført tidlig i 1960-åra, og gymsalen etter 1983.

Den eldste skolen er en to-etasjes bygning oppført i tre og kledd med liggende faspanel med et felt stående vekselpanel nederst på veggene. Bygningen er nyklassisistisk med midtstilt inngangsparti og framskutte korte sidefløyer i hver ende. Hovedkroppen har valmtak mens sidefløyene har saltak. Bygningen er symmetrisk, og har nybarokke detaljer samt detaljer fra jugendstilen. Vi ser f.eks. «barokkens ovale vindu» i toppen av hver sidefløy. Den originale inngangsdøra hadde småruter i overrammen og selve dørfeltene, noe som var typisk for jugendstilen, og også dekorfeltene i etasjeskillet har jugendpreg. Det er satt inn nye vinduer med krysspøstuttrykk (1997). De ligner på de opprinnelige trerams krysspøstvinduerne. Det er takoppløft på flere sider, disse er fra 1950-åra. Bygningen hadde opprinnelig seks klasserom. I interiøret er det mye originalt panel og dører.

Sør for den eldste delen ligger en to-etasjes klasseromsfløy fra 1960-tallet.

Eldste del og klasseromsfløyen er forbundet med en foaje med detaljer på dørene. Bak dette inngangspartiet ligger en gymsal oppført en gang etter 1983

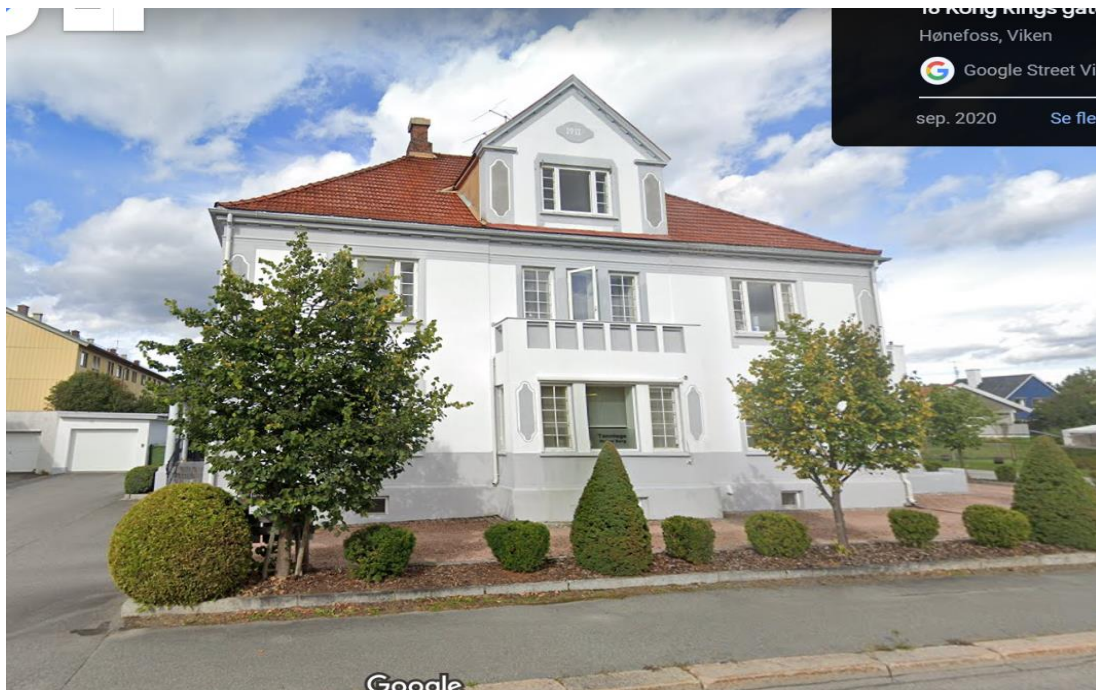
Arkitekten

Arkitekt Sverre Hurum (1882-1960), med tilknytning til Hårum-gårdene i Hole, var utdannet ved Statens Haandverks- og Kunstindustriskole i Kristiania, og hadde svennebrev som murer. Han foretok mange studiereiser i utlandet hvor han arbeidet som arkitektassistent. I 1908 etablerte han kontor i Hønefoss hvor han jobbet som privatpraktiserende arkitekt og murer fram til 1918. Han tegnet mange villaer i Hønefoss disse årene, bl.a. Gullagata 19 og 21, Ullerålgata 13, Dronningens gate 25, Sundgata 23, Blomsgate 1, Anna Colbjørnsdatters gate 19 og sin egen bolig i Kong Rings gate 16. Han tegnet også den gamle prestegården i Storgata 21 som ligger like nord for Kvernbergsund bru, samt Central Hotel i Storgata 10.

De første tiårene av 1900-tallet var en storhetstid for Hønefoss. Treforedling ble byens store næring, og Hønefoss Brug skapte mange nye arbeidsplasser. Byen utviklet seg til å bli en industriby, og rundt sliperiet vokste det fram mange små bedrifter, som bl.a. mekaniske verksteder, møller, vognfabrikk, snekkerfabrikk og sementstøperi. I forbindelse med denne utviklingen ble det også oppført mange nye bolighus. Det var mange arkitekter som virket i Hønefoss i denne tiden, og Sverre Hurum var en av dem som gjennom sin rolle som arkitekt var med på å sette sitt preg på utviklingen av Hønefoss i denne viktige tiden for byen. I løpet av perioden ble det oppført mange bygninger i jugendstil (også kalt art nouveau), som var den rådende stilen på kontinentet rundt århundreskiftet. Typisk var bruken av store valmtak eller mansardtak, og vinduer med småruter i overrammen og eventuelle siderammer. Grand hotell i Stabells gate 8 er jugendstilens fremste representant på Hønefoss, i tillegg til Central hotel i

Storgata 10, samt mange villaer, som bl.a. Grønlie-villaen i Strandgata 3 og jugendvillaen i Kong Rings gate 12. Hønefoss kalles da også «Østlandets jugendby». Etter hvert utviklet det seg på Hønefoss en stil som tok opp i seg elementer fra både jugend, klassisisme, dragestil og sveitserstil, og stilen fikk klengenavnet «byggmesterjugend». Sverre Hurum tegnet mange av disse bygningene i byggmesterjugend, noe vi ser eksempel på både i Dronningens gate 25 og Ullerålgata 13. Flere av bygningene han tegnet er i dag klassifisert med høy verneverdi, dette gjelder bl.a. Dronningens gate 25, den gamle prestegården i Storgata 21 og Eikli skole. Hurum kan ha hentet inspirasjon til Eikli skole fra Majorstuen skole (1908) i Oslo. Selv om denne er mye større enn Eikli er mye av uttrykket det samme, som vinduene, inngangsdøra og bruken av fremskutte sidefløyer. Dekorfeltene mellom vinduene på Eikli er for øvrig de samme som på Hurums egen villa i Kong Rings gate 16. Eikli skole kan også ses som en del av hva man kaller «Østlandets jugendby.»

Sverre Hurum ble i 1918 ansatt som arkitekt ved bygningskontoret i Aker, hvor han senere ble bygningsinspektør og bygningsjef. Fra 1947 til 1952 var han bygningsjef i Oslo kommune.

Sverre Hurums egen bolig i Kong Rings gate 16 (bilde fra Google Maps).

Utviklingen av en felles offentlig skole

I 1860 kom en ny lov om allmueskoler på landet, og etter kort tid gikk mer enn 80 prosent av barna i faste skoler. Det ble slutt på omgangsskolen. I forbindelse med lov om allmueskoler ble det opprettet en skolekommisjon i hver kommune, og det ble innført nye undervisningsemner, som bl.a. historie, geografi, naturfag og folkelivsskildringer.

Mot slutten av 1800-tallet kom det en rekke skolereformer. Kampen for folkestyre ble omdannet til skoleprogram, og Venstres parole lød: «*En skole for folket, styrt av folket.*» Et av de vesentligste punktene ved den nye skoleloven lå i prinsippet om lokalt selvstyre. Med en

voksende klassebevissthet hos organiserte arbeidere vokste det også fram en tanke om en demokratisk skole for alle. Skolen måtte bli en folkets skole. I 1889 kom et nytt lovverk for en skole for alle lag i samfunnet – folkeskolen. Folkeskoleloven har senere blitt fremhevet som en lov som styrket demokratiet og skapte vilkår for nasjonal og materiell vekst. Folkeskolen var en sjuårig skole for barn i alderen 7 til 14 år. Alle barn hadde skoleplikt og rett til fri opplæring. Skolens formål var å medvirke til barnas kristelige oppdragelse og å gi dem en allmennutdannelse som skulle være felles for alle samfunnets medlemmer. Undervisningstiden på landet var tolv uker årlig, og i byene 18-30 timer pr. uke 40 uker i året. I samme periode fikk også kvinner rett til å ta høyere utdanning, og det ble slutt på de kjønnsdelte klassene.

Skolereformer og skoleutbygging fikk stor betydning for moderniseringen av Norge. Det la grunnlaget for en mer utdannet arbeidskraft for et moderne arbeidsliv, det økte også kunnskapsnivået om landet og verden forøvrig, og la grunnlaget for en ny form for nasjonal bevissthet, i tillegg til å bidra til medvirkning i den pågående demokratiseringsprosessen. At skolene og utdanning var viktig for samfunnet som helhet kommer til syne i den monumentale utformingen skolene på begynnelsen av 1900-tallet fikk, de ble sett på som «templer for kunnskap».

Norderhov kommune

Norderhov var egen kommune i årene i 1837-1964. Den var inndelt i fire fjerdinger: Heradsfjerdingen, Strandefjerdingen, Vangsfjerdingen og Vegårdsfjerdingen. Kommunen hadde fått sitt navn etter kirken og prestegården som ligger på Norderhov, og som trolig er oppført på et hedensk hov (Njords hov).

1.januar 1964 ble Norderhov kommune innlemmet i storkommunen Ringerike sammen med kommunene Tyrstrand, Ådal, Hønefoss og Hole. Før det hadde Hønefoss vært en såkalt bykommune (fra 1852), og ligget som en «øy» omkranset av Norderhov. På tidspunktet for sammenslåingen hadde Norderhov om lag 15 000 innbyggere.

I boka om Norderhov kommune (1948) står det om Eikli skole: *«På grunn av den store auke i folkemengden på Benterud, Eikli, Dompidal og Helgebråten ble det nødvendig med ny skole i dette området. Alt i lengre tid hadde det vært småskole i leid lokale på Benterud. Den nye skolebygningen ble ferdig høsten 1914, og barn fra Kirkekretsen og Veien ble overført dit.»* Småskolekretsen Eikli ble opprettet i 1908, og vedtaket om å bygge ny skole ble fattet i 1913.

I årene 1908-1916 bygde Norderhov kommune i alt sju nye skoler: Stranden, Borglund, Vang, Åsbygda, Vågård, Tranby og Eikli. Dette må ha vært et stort løft for Norderhov kommune, og viser at også de var en del av den store skolereformen som pågikk i Norge på dette tidspunktet.

Eikli skole var i bruk som skole fra åpningen i 1914 til den ble nedlagt i 2019.

Vurdering av verneverdi

Eikli skole har vært barneskole i årene 1914-2019, og er en offentlig bygning svært mange i Norderhov og Hønefoss har hatt et forhold til. Den har således høy symbol- og identitetsverdi.

Bygningen er en god representant for den skolepolitiske og pedagogiske utviklingen på begynnelsen av 1900-tallet med utviklingen av en felles offentlig skole. Dette var den tidlige starten på utviklingen av det moderne Norge. Eikli skole har høy miljøverdi som et viktig fellesskapsbygg for Eikli bydel, og kan kalles en identitetsmarkør for Hønefoss. Bygningen har også autentitetsverdi, og den har høy arkitektonisk og kulturhistorisk verdi. Skolebygninger fra denne perioden er i dag sjeldne i hele Viken. Den er tegnet av arkitekt Sverre Hurum som var en toneangivende arkitekt i Hønefoss i årene 1908-1918, og som har tegnet en rekke bygninger i byen. Viken fylkeskommune vurderer at bygningen har høy regional verdi.

Tidligere anbefaling

I forbindelse med områderegulering for Hønefoss i 2019 anbefalte Buskerud fylkeskommune at både Ringerike rådhus (Osloveien 1, gbnr 38/6) og den gamle delen av Eikli skole (Osloveien 2, gbnr 38/37), samt Osloveien 3 (gbnr 38/34) burde reguleres til hensynssone med formål bevaring. Alle de tre bygningene har høy verneverdi, og er omtalt som viktige historiefortellende bygninger i konsekvensutredningen. Rådhuset er et signalbygg med høy arkitektonisk kvalitet, og skolen har høy kulturhistorisk og arkitektonisk verdi. Fylkeskommunen viser til konklusjonen i konsekvensutredningen hvor det påpekes at å ikke bevare dem vil være en motsetning til planprogrammets krav om at kulturminner og kulturmiljøer skal brukes aktivt som en ressurs i byutviklingen.

Merknader til dispensasjonssøknaden

Det går fram av dispensasjonssøknaden at siden Buskerud fylkeskommune ikke fremmet innsigelse til områdereguleringen i 2019 mener man at «bygningen har mindre verneverdi». Viken fylkeskommune ønsker å presisere at den gang områdereguleringen ble vedtatt (2019) forelå det ingen planer om å rive Eikli skole. Rivsøsøknaden er en ny situasjon som har oppstått i 2023, og som fylkeskommunen ikke tidligere har uttalt seg til. Det er galt å tolke en manglende innsigelse som at «bygningen har mindre verneverdi». Eikli skole er klassifisert med høy verneverdi i Ringerike kommunes kulturminneregistrering fra 2018.

Det fremgår av dispensasjonssøknaden at rivetiltaket ikke vil ha negative følger for miljøet. Dette ønsker vi å kommentere. Å rive Eikli skole vil bety at kulturmiljøet på Eikli blir fragmentert, og at kommunen vil miste en bygning som har hatt svært stor betydning for tusenvis av ringerikinger opp gjennom årene. Bygningen har ikke bare vært en ramme rundt læring og lek, den har også vært viktig i en demokratiseringsprosess i samfunnet i sammenhengende 105 år. Gjennom dette er bygningen en identitetsmarkør for Hønefoss. Eikli har i tillegg høy arkitektonisk verdi som et tidstypisk uttrykk for perioden før 1. verdenskrig.

Likeledes ønsker vi å kommentere setningen «Tiltaket vil bidra positivt med tanke på utvikling av området i både kvalitet og estetikk». Riving av Eikli skole vil føre til en svekkelse av kvaliteten i dette området, da skolebygningen bidrar til tidsdybde og historisk kvalitet, og er en viktig historieforteller.

I samfunnsdelen til kommuneplanen (vedtatt av Ringerike kommunestyre 30.09.2021) går det bl.a. fram at kommunen skal være en forsvarlig forvalter av verneverdige bygninger på

kommunens eiendommer. Vi viser til hovedmål 3.4. i kommuneplanen der det heter:
«Ringerikes kulturarv brukes, formidles og tas vare på for framtidige generasjoner.»

Vi vil igjen oppfordre Ringerike kommune til å ta forvalterrollen på alvor, og være et forbilde når det gjelder å bevare bygninger og bygningsmiljøer med verneverdi. Kulturminnene er en ressurs for samfunnet, noe vi har sett mange gode eksempler på i byene i Viken de siste årene.

Eikli skole, flyfoto 1940-tallet Foto: FjellangerWiderøe/Buskerud Fylkesfotoarkiv

Riving av bygninger/klimagassregnskap

Eksisterende bygg er en viktig ressurs for å nå klimamålene. Bygningsmassen representerer en viktig kulturell og materiell ressurs, der noen bygninger har spesiell betydning på grunn av sine historiske, arkitektoniske og kulturelle verdier. Både Parisavtalen, FNs bærekraftsmål og EUs bygningsdirektiv gir spesifikk anerkjennelse av kulturarvens rolle ved gjennomføring av tiltak for utslippsbegrensning og klimatilpasning.

Ifølge klimaloven skal utslipp av klimagasser i 2030 være redusert med minst 40 prosent sammenlignet med 1990. Klimagassutslippene i bygg- og anleggssektoren må da ned med 7,6 prosent hvert år. Det lønner seg å rehabilitere gamle bygg, noe livsløpsanalyser fra over 120 prosjekter viser (SINTEF 2020). Ved å rehabilitere gamle bygg og gjenbruke de materialene som representerer høye utslipp (grunn, fundamenter, bærekonstruksjoner i betong og stål) er dette mer gunstig for klimaet enn å bygge nytt. Innen 2050 skal Norge ha redusert klimagassutslippene ytterligere med 80-95 prosent i forhold til referanseåret 1990, jf. Klimaloven. Å bevare og ombruke bygninger med kulturhistorisk verdi er svært viktig i et klimaperspektiv, og her vil vi oppfordre Ringerike kommune til å gå foran som et godt eksempel.

Vi anbefaler Ringerike kommune å utarbeide en mulighetsstudie for Eikli skole, og at det også utarbeides et klimagassregnskap som viser det totale regnskapet ved rehabilitering av eksisterende bygningsmasse kontra det totale regnskapet ved å rive eksisterende bygningsmasse og oppføre nytt.

Fellesskapets og demokratiets bygninger

I de første tiårene av 1900-tallet ble det oppført en rekke monumentale bygninger i Norge, som et ledd i byggingen av landet etter løsrivelsen fra Sverige. Vi ser det bl.a. i kraftstasjonsbygningene, men også i jernbanestasjoner, rådhus og andre offentlige bygninger kommer dette til syne. Byggingen av det moderne Norge var i sin spede begynnelse, og det var også viktig å bygge skoler som ivaretok fellesskapets behov for læring og medbestemmelse (demokratisering).

Fellesskapets og demokratiets bygninger er et prioritert tema i Riksantikvarens fredningsstrategi. Denne type bygninger er underrepresentert på fredningslista, og det er også et manglende kunnskapsgrunnlag når det gjelder dette temaet.

Konklusjon

På bakgrunn av Eikli skoles høye kulturminneverdi, lokalt og regionalt, vil vi sterkt anmode om at skolen bevares. Bygningen har et godt potensial for både bevaring og utvikling.

De to nyere bygningene – gymsalen og klasseromsfløyen – kan rives, da disse har middels verneverdi.

Å bevare Eikli skole vil være i tråd med Riksantikvarens fredningsstrategi for temaet «Fellesskapets og demokratiets bygninger». Slik det vises til i strategien har kommunen et selvstendig ansvar for å ta vare på sine kulturminner. Vi vil på det sterkeste råde kommunen til å bevare skolen, og ikke gi rivetillatelse.

Vi anbefaler Ringerike kommune å utarbeide en mulighetsstudie for hele anlegget (den gamle skolen, gymsalen og den nyere klasseromsfløyen), slik at man gjennom dette kan etablere ulike alternativer for vern og fremtidig bruk.

Videre anbefaler vi at Eikli skole reguleres som hensynssone c) kulturmiljø, og at det utarbeides bestemmelser i tilknytning til kulturmiljøet.

Hvis det fattes vedtak om riving vil vi vurdere å klage på vedtaket.

Vennlig hilsen

Kari Charlotte Larsen
seksjonsleder

Hilde Roland
rådgiver bygningsvern

Kopi til:

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN